

9-11 8183

REGISTERED No. B. 3434

जाहिरातीचे दर.
खालील पर्यावर चौकशी करावी.
व्यवस्थापक, अर्थ,
'दुर्गाधिवास' पुणे ४.

अर्थ

वर्गणीचे दर.
वार्षिक वर्गणी रु. ४
(टपाल इंग्राल माफ)
किरकोळ अंकास दोन आणे.

'अर्थ एव प्रधान' इति कौटिल्यः अर्थमूलौ धर्मकामाविति ।

—कौटिलीय अर्थशास्त्र

संपादक—प्रो. वा. गो. काळे

वर्ष ९

पुणे, बुधवार, तारीख १४ एप्रिल १९४३

अंक १५

दि भारत इंडस्ट्रियल बँक लि. पुणे

फोन नं. ९१४६ टेलिग्रॅम. Bharatbank.

सोमवार, ता. ५ एप्रिल १९४२ रोजी वर्षप्रतिपदेचे सुमुहूर्तावर खोपोली येथे पे-ऑफिस सुरू झाले.

पुणे कॅन्टोन्मेंट येथे बँकेची शाखा लवकरच उघडण्यांत येणार आहे.

ठेवींवरील व्याजाचे दर

चातू खाते	३%
सॅविंग्ज खाते	२%
मुदतीच्या ठेवी	१३% ते ४३%

मुदत ६ महिने ते ५ वर्षेपर्यंत

शेअर विक्री चालू आहे.

१९४२ अखेर ऑर्डिनरी शेअरवर ३% डिव्हिडंड वांटण्यांत आले.

आर. बी. साळवेकर, B. A., LL. B.
एन. एन. क्षीरसागर.
मॅ. डायरेक्टर्स.

महायुद्ध दाराशी आले परदेशी औषधे दुर्मिळ व महाग झाली

पण

भिण्याचें कारण नाही !!!

— कारण —

आयुर्वेद रसशाळा पुणे लि.

या देशी औषधाच्या प्रसिद्ध कारखान्याने तयार केलेली

- रक्तवर्धक,
- उपनाह,
- बालजीवन,
- कॅल्सीप्राल

इत्यादि पेटंट, स्टॅटर्ड व लोकप्रिय औषधे सात्री परस्प्यामुळे

★ डॉक्टर्सहि वापरुं लागले आहेत. ★

औषधें मागवा.

आयुर्वेद रसशाळा पुणे लि.

मुख्य दुकान गणपति चौक, लक्ष्मी रोड, पुणे १.

महायुद्धाची जाणीव ! कपड्यांच्या खर्चात काटकसर करा. एक वेळ येऊन स्वतःची खात्री करा व पैशाचा मोबदला घ्या.

गिरगांव
मुंबई नं. ४

महिंद्रकर ब्रदर्स

तयार कपड्याचे व्यापारी

बुधवार
चौक,
पुणे

विविध माहिती

• दरबानमधील हिंदी लोकांचे हक्क

दक्षिण आफ्रिकेच्या नाताळ प्रांतातील हिंदी लोकांच्या, तेथे मालमत्ता खरेदी करण्याच्या हक्कावर गद्दा आणणारा कायदा तेथील सरकार करणार आहे, असे प्रसिद्ध झाले आहे. नाताळचे क्षेत्रफळ ३५१ हजार चौरस मैल असून १९३१ च्या शिरगणतीप्रमाणे त्याची वस्ती १,७७,२२४ गोरे व १३ लक्ष काळे अशी आहे. दरबान ही नाताळची राजधानी आहे. राजधानीच्या क्षेत्राने ८,२७४ एकर जमीन आहे, त्यापैकी ३५० एकर हिंदी लोकांच्या मालकीची आहे. दरबानमधील लोकसंख्येच्या एक चतुर्थांशाइतकी तेथील हिंदी लोकसंख्या आहे. १९२७ साली हिंदी मालकीची २०४ एकर जमीन होती ती आता ३५० एकर झाली आहे. ह्या वाढलेल्या जमिनीपैकी बहुतेक जमीन हिंदी विभागास लागूनच आहे.

शिक्षकांसाठी हातकागद करण्याचा वर्ग

क्रियेक शाळांच्या चाळींचे सूचनेस अनुसरून असिल भारतीय मामोयोग संघ, मुंबई, ह्याचेतर्फे हातकागद करण्याचा शिक्षकांसाठी एक वर्ग हातकागद संशोधन केंद्र, पुणे, येथे भरविण्यांत येणार आहे. ह्या वर्गास १५ मे, १९४३ रोजी प्रारंभ होऊन तो दोन महिने चालेल. एकूण २० शिक्षकांपेक्षा अधिक शिक्षकांस पहिल्या वर्गात घेतले जाणार नाही. जरूर भासल्यास आणखी एकादा वर्गाचे पुढे भरविता जाईल. ज्या शिक्षकांस वर्गात दाखल व्हावयाचे असेल, त्यांनी एप्रिल अखेर अर्ज करावेत. सबंद अभ्यासक्रमाची फी १० रुपये असून ती आगाऊ द्यावी लागेल. रहाण्याचा व जेवणाचा खर्च ज्याचा त्यास करावा लागेल. शास्त्रीय विषयाच्या पदवीधरांस व ज्यांस हातकागद करण्याच्या क्रियेचा प्रत्यक्ष अभ्यास करावयाचा आहे, अशांस वर्गात प्राधान्य मिळेल. ज्यास्त माहितीसाठी हातकागद संशोधन केंद्र, पुणे नं. ५ येथे चौकशी करावी.

कापडाचे उत्पादन वाढविण्याचा प्रयत्न

स्टॅटर्ड क्लॉथ पॅनेलची सभा मुंबई येथे गेल्या आठवड्यांत भरली होती, तीमध्ये गरीबांसाठी काढण्यांत येणाऱ्या कापडाचे उत्पादन वाढवून कापड स्वस्त करे विकता येईल, ह्याचा विचार झाला. गिरण्यांचे उत्पादन वाढवावे व कापड आणि सूत ह्यांचा साठा गिरण्यांनी व व्यापाऱ्यांनी दीर्घ काळ करून ठेवणे बेकायदा ठरवावे, अशी शिफारस सभेने केली आहे. गिरण्यांच्या उत्पादनांत १०% वाढ होऊन ते ४७० कोटी वार होईल अशी अपेक्षा आहे. त्यापैकी ६० कोटी वार लष्करी मागणीच्या पुरवठ्यासाठी लागेल. ५० कोटी वार कापडाची निर्गत होईल. म्हणजे, बिनलष्करी जनतेसाठी १९४३ साली ३६० कोटी वार कापड उपलब्ध होईल. १९४२ च्या मानाने हा पुरवठा दुपटीइतका आहे.

गलबतातून मालाची वहातुक

रेल्वेज वरील ताण कमी करण्याच्या उद्देशाने हिंदुस्थानच्या पश्चिम किनाऱ्यावरील गलबताच्या वहातुकीस उत्तेजन देणे आवश्यक झाले, परंतु ही वहातुक अपेक्षेइतकी कार्यक्षम होत नाही, असे आढळून आले आहे. पावसाळ्यांत ही वहातुक बंद असते. ह्या मुद्दीमध्ये, ही वहातुक कशी सुधारता येईल ह्याचा विचार करण्यांत येणार आहे.

बाँबे इंजिनिअरिंग कॉलेज व इन्स्टिट्यूट ऑफ इंजिनिअर्स (इंडिया) बाँबे इंजिनिअरिंग कॉलेज व इन्स्टिट्यूट ऑफ इंजिनिअर्स (इंडिया) ची मुंबई शाळा ह्यांचे एकत्रीकरण करण्याचे ठरले आहे. इंजिनिअरिंग कॉलेजची स्थापना १९१४ साली झाली होती व इन्स्टिट्यूटची स्थापना १९२० साली झाली होती. दोन्ही संस्थांचे उद्देश एकच आहेत, तथापि इन्स्टिट्यूटचे क्षेत्र व्यापक असून ते असिल भारतीय स्वरूपाचे आहे. इन्स्टिट्यूटची एकूण सात केंद्रे आहेत. कॉलेजच्या सभासदांची संख्या २४४ आहे. इन्स्टिट्यूटच्या पटावर १,७०० सभासद आहेत, त्यापैकी ४०७ मुंबई केंद्राचे आहेत. ७० लोक दोन्ही संस्थांचे सभासद आहेत.

धान्याच्या लागवडीस उत्तेजन

धान्याच्या पाण्यावर लावण्यांत येणाऱ्या धान्याच्या पिकांवरील पाणीपट्टीपैकी निम्मी पट्टी माफ करण्याचे मुंबई सरकारने ठरविले आहे. शेतीस पाणीपुरवण्यासाठी चालणाऱ्या ऑइल इंजिनांस लागणारे कूड ऑइल, ह्या पाण्यावर धान्याचे पिक काढण्यांत आले, तरच मिळू शकेल, असेही सरकारने जाहीर केले आहे.

कोठारासंबंधी माहिती कळवा

मुंबई शहर व उपनगर ह्यांतील ६ हजार चौरस मैलांपेक्षा अधिक क्षेत्रफळाच्या जागेच्या कोठारवाल्यांनी कोठारासंबंधी तपशीलवार माहिती—मालकाचे नांव व पत्ता, कोठाराची जागा, कोठार ज्याचे ताब्यांत असेल त्याचे नांव, कोठारातील मालाचे वर्णन—फूड कंट्रोलर, मुंबई, ह्यांचे कचेरीस कळविली पाहिजे. सरकारी, लष्करी व रेल्वेजची कोठारे ह्यांस व युद्धविषयक मालाचे उत्पादनांत गुंतलेल्या व फॅक्टरी अॅक्ट लागू असलेल्या कारखान्यांच्या कोठारांस हा नियम लागू नाही.

कामदाची बचत

कामदाची बचत करण्याचे हेतूने हिंदुस्थान सरकारने खालीलप्रमाणे कायदा केला आहे.

(१) दुकानदाराने जुन्या वर्तमानपत्राखेरीज दुसरी रद्दी माल गुंडाळण्यासाठी वापरता कामा नये.

(२) साण्याच्या जिनसा गुंडाळण्यासाठी व दुसरीकडे माल पोचविण्यासाठी मात्र इतर कागद वापरला तरी चालेल.

(३) ज्या मालास कागद गुंडाळण्याची साधारणपणे आवश्यकता नाही, अशा मालास कागद गुंडाळता कामा नये.

(४) माल गुंडाळण्यास आवश्यक तेवढ्याच कागदाचा उपयोग केला पाहिजे.

औद्योगिक वांधे

हिंदुस्थानातील औद्योगिक वांध्यांविषयीचे प्रसिद्ध झालेले सर्वांत ताजे आकडे ३० जून १९४१ अखेरच्या तिमाहीसंबंधीचे आहेत. ह्या तिमाहीत १२८ वांधे झाले व त्यांत ८,२१,४३१ कामाचे तास बुडाले. १९४२ च्या पहिल्या तिमाहीतील १८४ वांध्यांत कामाचे १९,४१,३७९ तास बुडाले होते. १९४१ च्या दुसऱ्या तिमाहीत १२१ वांधे झाले होते व त्यांत १२,२५,२४० कामाचे तास बुडाले होते. १९४२ च्या दुसऱ्या तिमाहीतील वांध्यांपैकी २५ वांध्यांचा निकाल कामगारांस अनुकूल झाला, ३४ अंशतः यशस्वी झाले व ६० वांध्यांत कामगारांस अपयश आले. १२८ वांध्यांपैकी ५१ वांधे कपास, लोकर व रेशीम ह्यांच्या गिरण्यांत झाले होते.

अनुक्रमणिका

पृष्ठ	पृष्ठ
१ विविध माहिती ... ११४	५ व हुंडणावळ-आसूड घा- म्याची कपास पेरणारास इशारा.
२ बँकांच्या अनिष्ट वळणा- वर इलाज ... ११५	५ नारळ-सुपारीच्या पिकांची परिस्थिती ... ११८
३ हिंदुस्थान व अमेरिका ह्यांचेमधील व्यापार... ११६	६ हिंदी चलनाच्या फाजील विस्तारावर उपाययोजना ११९
४ स्फुट विचार... ११७	
युद्धोत्तर काळात सोन्याचे स्थान-आंतरराष्ट्रीय चलन	

अर्थ

बुधवार, ता. १४ एप्रिल, १९४३

बँकांच्या अनिष्ट वळणावर इलाज

रिझर्व्ह बँकेच्या सूचना

“ बँकांच्या भाग-भांडवलाची रचना (वर्गीकरण) आणि कारभाराची व्यवस्था अशा प्रकारची असावी की भलती महत्त्वा-कांक्षा व फाजील फायदा उकळण्याची घाई ज्यांत आहे अशा घोरणास तिचे योगाने आळा बसावा आणि अनुभवाने इष्ट ठरलेल्या, जुन्या, व सावधगिरीच्या कारभारास तीमुळे उत्तेजन मिळावे असे आमचे मत आहे.”—रिझर्व्ह बँकेचे मध्यवर्ती बोर्ड वर उद्घृत केलेला उतारा रिझर्व्ह बँकेच्या मध्यवर्ती बोर्डाने हिंदुस्थान सरकारास सादर केलेल्या एका महत्त्वाच्या सूचना-पत्रकामधून घेतलेला आहे. रिझर्व्ह बँकेचे मुख्य कार्य देशातील चलने व बँकिंग ह्यांचे व्यवहार सुरक्षित व सुरळीत रीतीने चालण्याविषयी दक्षता बाळगणे आणि त्यासाठी योग्य ते उपाय योजणे हे आहे. हिंदुस्थानांत बँकिंगच्या घंघ्याचे नियमन करणारा स्वतंत्र कायदा केलेला नाही. कंपन्यांचे संबंधांतल्या कायद्यांत विशिष्ट करलेले घालून हा नियमनाचा कार्यभाग उरकून घेण्यांत आला आहे. ही तरतूद अपुरी असून बँकिंगच्या घंघ्याचे नियमन करणारा स्वतंत्र व तपशीलवार कायदा मध्यवर्ती सरकारने करावा अशा आशयाची सूचना तीन-चार वर्षांपासून त्यास करण्यांत आली होती आणि तसल्या कायद्याचा मसुदाही प्रसिद्ध केला जाऊन त्यावर लोकमत व्यक्त झाले होते. युद्धपरिस्थिती नवीन कायद्याच्या बनावटीस अनुकूल नसल्याने तो प्रश्न तसाच पडून राहिला आहे. तथापि अलीकडे अनेक नव्या बँका स्थापत्याने एकामागून एक निघत आहेत, त्यांच्या भांडवलाची घटना व त्यांची कारभारपद्धति ह्यांत आढळून आलेले काही विशेष असे आहेत की त्यांच्याकडे सरकारचे लक्ष वेधून त्यांच्या बाबतीत नियमन करण्याचे अगत्य पटवून देणे हे रिझर्व्ह बँकेला आपले कर्तव्य वाटले आहे.

सर होमी मोदी ह्यांनी सेंट्रल बँक ऑफ इंडियाच्या वार्षिक साधारण सभेचे प्रसंगी नवीन बँकांच्या स्थापनेचा सध्या सपाटा चालला आहे, त्यांचे भाग बेणारास इशारा दिल्याने ते येथे घ्यानांत ठेवण्यासारखा आहे. सध्या लोकांच्या जवळ रिकामा पैसा पडून

आहे म्हणून तो बँकांच्या भागांत गुंतविणे कित्येकांस सोईचे वाटत आहे. पण पुढे मोठमोठ्या बँकांच्या परस्पर स्पर्धेत ह्या संस्थांस घंघा किती मिळेल आणि तो भागीदारांस किफायतशीर कितपत होईल हा प्रश्न विचार करण्यासारखा आहे. बँकांस आपला पैसा फायदेशीरपणाने पण सुरक्षित रीतीने गुंतविण्यास पुरेसा वाव मिळून आपले अस्तित्व व्यवस्थित राखता येईल की नाही हा मतभेदाचा प्रश्न आहे असे मानले तरी रिझर्व्ह बँकेच्या बोर्डाच्या मताने युद्धोत्तर काळांत ज्या अढचणी उपस्थित होणार आहेत, त्यांच्या दृष्टीने नवीन बँकांची घटना व कारभार ह्यांचे संबंधांत विशेष दक्षता बाळगणे अगत्याचे आहे. नवीन निघालेल्या बँकांच्या घटनेत रिझर्व्ह बँकेच्या बोर्डास कोणते ठळक दोष आढळले आणि ते दूर व्हावे म्हणून त्याने सरकारास कोणत्या आग्रहाच्या सूचना केल्या आहेत ते आता पाहू.

सप्टेंबर, १९३९ मध्ये रिझर्व्ह बँकेने बँकिंगचा स्वतंत्र कायदा करण्यांत यावा म्हणून सुचविले. तेव्हापासून ३८ नव्या बँकिंगच्या कंपन्या स्थापन झाल्या असून त्यापैकी २ संस्थानांत आहेत. ब्रिटिश हिंदुस्थानातील ३६ बँकांपैकी १६ बँकांचे अधिकृत भांडवल प्रत्येकी ५ लक्ष रुपये किंवा अधिक आहे, आणि ६ बँकांचे वसूल झालेले भांडवलहि ५ लक्ष रुपयांच्यावर आहे. अधिकृत भांडवल एकूण बँकांत १ लक्ष रुपयांपासून २० कोटी रुपयांपर्यंत आहे. बहुतेक नव्या बँकांचे भरलेले भांडवल रिझर्व्ह बँकेच्या मताने अपुरे आहे. तथापि, ह्यापैकी अधिक महत्त्वाचे वैगुण्य हे आहे की ज्यांचे विक्रीस काढलेले व भरलेले भांडवल मांहीत आहे अशा १३ बँकांपैकी फक्त ४ संस्थांच्या बाबतीत विक्रीस काढलेले भांडवल अधिकृत भांडवलाच्या निम्म्या इतके आहे. विक्रीस काढलेले भांडवल अधिकृत भांडवलाच्या निम्म्या इतके असले पाहिजे ह्याविषयी रिझर्व्ह बँकेचा कटाक्ष आहे. अधिकृत भांडवलाच्या भपकेदार देवाव्याचे सार्वी प्रत्यक्ष सपलेले भांडवल थोडे असणे हा बँकांच्या व्यवहारांत ठळक दोष आहे आणि तो ह्या संस्थांच्या कमकुवतपणाचे लक्षण आहे असे तिच्या डायरेक्टरांचे म्हणणे आहे. त्यांच्या दृष्टीने त्याहिपेक्षा अधिक अनिष्ट गोष्ट अशी आहे की काही नवीन बँकांत ऑर्डिनरी, प्रेफरन्स व डिफर्ड ह्या प्रकारांच्या भागांत जे वर्गीकरण केलेले आहे ते ह्या संस्थांमध्ये सत्ता विशिष्ट व्यक्ती किंवा गट ह्यांच्या हाती रहावी ह्या हेतूने केलेले आहे ही होय. बँकस मोठा नफा झाला असता डिफर्ड शेअर्स धारण करणाऱ्या भागीदारांस त्यांतला भलत्या प्रमाणांत मोठा वाटा मिळून असुरक्षित असे व्यवहार करण्याचा मोह व्यवस्थापकास होण्याचा संभव आहे, असे रिझर्व्ह बँकेस वाटत आहे. बँकांच्या बाबतीत एकाच प्रकारचे म्हणजे ऑर्डिनरी भाग असावे असे तिचे मत आहे.

बँकांत मॅनेजिंग एजंट्स असून नवे असा कायदा आहे, पण मॅनेजिंग डायरेक्टर नेमून त्यांस एजंट्सप्रमाणे पगार व नफ्यांतला हिस्सा देण्याचे १५।२० वर्षांचे करार कित्येक नव्या बँकांनी केले आहेत आणि तत्ततः कायद्याचा भंग केला आहे ही गोष्ट रिझर्व्ह बँकेच्या बोर्डाने प्रामुख्याने पुढे मांडली आहे. काही बँकांत मॅनेजिंग डायरेक्टरांचे प्रथम माजवण्यांत आले असून त्यांस एजंटप्रमाणे अवाच्यासवा पगार व अलावन्सेस देण्याचे करार झाले आहेत आणि काही ठिकाणी त्यांस नफ्यांतला हिस्साहि मिळावयाचा आहे. ह्या व्यवस्थेचा परिणाम बँकांचा

सुरक्षितपणा व चोसपणा ह्यांचेवर अनिष्ट झाल्यावाचून रहायें शक्य नाही, म्हणून कंपनी कायद्याचे कठम २७७ एच्. ह्यास बळन बरीठ नवी प्रथा आहे की काय ह्याची चौकशी करून जरूर विवक्षितपणास त्यांत इष्ट ती दुसऱ्या सरकारने करावी असे रिझर्व्ह बँकेने सुचविले आहे. स्वार्थी व महत्वाकांक्षी व्यक्ती व गट ह्यांच्या कारवायांपामुन ठेवीदार व सामान्य जनता ह्यांचे रक्षण व्हायें ह्या उद्देशाने हा संबंध प्रश्न पुढे मांडण्यांत आला आहे आणि प्रांतिक सरकार व बंदेवाळे लोक ह्यांचा अभिप्राय घेऊन हिंदुस्थान सरकारने त्यास सुचविण्यांत आलेली व्यवस्था अमळांत आणावी असे रिझर्व्ह बँकेच्या बोर्डाचे म्हणणे आहे. इतर कंपन्यांच्या मानाने बँकांच्या व्यवस्थेचे बरे वाईट परिणाम समाजास विस्तृत प्रमाणांत भोगावे लागतात; सामान्य स्थितीतले ठेवीदार, भागीदार, व्यापारी, बंदेवाळे ह्यांचे नाजूक आर्थिक संबंध बँकांच्या व्यवहाराशी निगडित झालेले असल्याने ह्या संस्थांच्या कारभाराचे सार्वजनिक हिताच्या दृष्टीने नियमन करणे सरकारने अगत्याचे समजले पाहिजे, ही रिझर्व्ह बँकेची प्रस्तुत विषयांतली भूमिका आहे.

हिंदुस्थान व अमेरिका ह्यांचेमधील व्यापार

अमेरिकेचे वर्चस्व वाढणार !

चालू युद्धामुळे हिंदुस्थान व अमेरिका ह्यांचा व्यापारी संबंध बराच दृढ झाला आहे. खंड उसनवार पद्धतीने हिंदुस्थान अमेरिकेत काही माळ खरेदी करित आहे, त्यांत मुख्यतः पोलाद व मोटार लोऱ्या यांचा भरणा आहे. मशिनटूल्सची आयातही वाढली आहे. पॉवर अल्कोहोलच्या उत्पादनासाठी लागणारी यंत्रसामुग्री अमेरिकेतून आणण्याचा हिंदुस्थान सरकारचा प्रयत्न चालू आहे. हिंदुस्थान हा देश उसाच्या लागवडीच्या दृष्टीने सबंद जगांत अग्रेसर झाला असला तरी पॉवर अल्कोहोलच्या उत्पादनाचा आकडा अद्याप असमाधानकारक आहे. अमेरिकेला हिंदी अभ्रक हवा आहे. अभ्रकाच्या एकूण जागतिक उत्पादनापैकी ८०% उत्पादन एकट्या हिंदुस्थानांत होतें. हिंदी मॅगेनीजलाहि अमेरिकेत मागणी आहे. युद्धापूर्वी, हिंदी तागाच्या मालाच्या निर्गतपैकी ६०% निर्गत अमेरिकेकडे होत असे. अमेरिकेतील शेतीचे वाढते उत्पादन व त्याच्या वहातुकीची व साठवणीची व्यवस्था ह्यांमुळे अमेरिकेत हिंदी तागाच्या गोंणपाटास मोठी मागणी आहे, व ती पुरी पाडण्याच्या मार्गातील अडचण एकच म्हणजे आगबोटतीतील मर्यादित जागा ही आहे.

अमेरिकेची वाढता व्यापार

१९३८-३९ मध्ये हिंदुस्थान व अमेरिका ह्यांचेमधील व्यापारांत १.३ कोटि डॉलर्सची तफावत हिंदुस्थानाचे दृष्टीने अनुकूल पद्धत होती तिचा आकडा १९४१-४२ मध्ये ५.४ कोटि डॉलर्स इतका झाला. युद्धामुळे व्यापारांत इतकी वाढ झाली आहे. १९३८-३९ ज्या हिंदी निर्गत व्यापारातील अमेरिकेचा हिस्सा ७३% इतकाच होता; १९४१-४२ मध्ये तो २०% झाला. ग्रेट ब्रिटनच्या झालोझाल अमेरिका हेंच हिंदुस्थानचे प्रमुख गिऱ्या-इक आहे. हिंदुस्थानाची अमेरिकेतून होणाऱ्या आयातीची किंमत १९३८-३९ मध्ये ३ कोटि डॉलर्स भरली ती १९४१-४२ मध्ये १० कोटि डॉलर्सपेक्षा अधिक झाली. हिंदी आयातीच्या ६.४% आयात अमेरिकन मालाची होती, ती १९४१-४२ मध्ये २०%

झाली. हिंदुस्थानास माळ पुरविणाऱ्या देशांतहि अमेरिकेचा दुसरा अनुक्रम लागू लागला आहे; १९३८-३९ मध्ये तो पांचवा होता. युद्धविषयक मालाच्या आयातीचा समावेश बरीठ आकड्यांत करण्यांत आलेला नाही.

युद्धोत्तरव्यापाराची दिशा

युद्धानंतरच्या काळांत अमेरिकेचे हिंदी परराष्ट्रीय व्यापारांत कोणते स्थान राहील, हा प्रश्न हिंदुस्थान व ग्रेट ब्रिटन ह्या दोन्ही देशांचे दृष्टीने अत्यंत महत्त्वाचा आहे. "स्टेटिस्ट" पत्रांतून घेतलेल्या बरीठ आकड्यांवरून, अमेरिकेने हिंदी व्यापारांत आतां किती महत्त्वाचे स्थान मिळविले आहे, हें स्पष्ट होतें. हिंदी कच्च्या मालाची अमेरिकेस जेवढी आज गरज वाढते, तेवढी ती युद्धोत्तर काळांत भासणार नाही, परंतु हिंदी आयातींत अमेरिकन मालाचे प्रमाण वाढतेंच राहील असा संभव दिसतो. हिंदी कारखान्यांतील उत्पादन हळू हळू वाढत चालले असल्यामुळे, पक्क्या मालाच्या आयातपेक्षा यंत्रसामुग्रीच्या आयातीसच प्राधान्य मिळत राहील, अशी अपेक्षा आहे. यंत्रे, रसायने, वहातुकीची साधने ह्यांचेप्रमाणे विजेचे साहित्य, सिनेमा फिल्म्स, रेडिओ सेट्स, टेलिफोनचे साहित्य, रेफ्रिजरेटर्स, इत्यादींची आयात वाढणार व ती अमेरिका पुरविणार, अशी चिन्हे दिसत असून त्याचा ब्रिटिश निर्गतीवर परिणाम होणे साहजिक आहे. ह्यापुढे व्यापारी दृष्टीने अमेरिकेचे हिंदुस्थानावर जेवढे वर्चस्व राहील व जेवढे ते आजहि आहे, ते लक्षांत घेऊन अमेरिकन लोकांनी ब्रिटिशांना दोष देऊ नये, असे "स्टेटिस्ट"ने सुचविले आहे.

श्री. नारायणराव नाईक ह्यांचा अल्पोपाहार समारंभ

बंगलोर येथील म्हैसूर सिल्क फिलेचर्स लि. व श्रीराम सिल्क मिल्स लि. ह्या कंपन्यांचे मॅनेजिंग एजंट श्री. नारायणराव नाईक ह्यांनी ता. ११ रोजी सायंकाळी श्री. बाबासाहेब साठवेकर ह्यांच्या "विश्वकुंज" बंगल्याचे गच्चीवर अल्पोपाहाराचा समारंभ घडवून आणला. आपल्या कंपन्यांच्या यशास महाराष्ट्रियांची सहानुभूति व मदत कशी कारणीभूत झाली, हें श्री. नाईक ह्यांनी आपल्या भाषणांत सांगितले व त्याबद्दल त्यांनी कृतज्ञता व्यक्त केली. श्री. नाईक ह्यांच्या दोन्ही कंपन्या चांगल्या प्रकारे डिव्हिडंड देत असून त्यापैकी एका कंपनीचे भाग तर १००% प्रीमियमनेहि मिळणे अशक्य झाले आहे. श्री. नाईक ह्यांनी म्हैसूर संस्थांतील औद्योगिक क्षेत्रांत मान्यता मिळविलेली असून ते म्हैसूर चेंबर ऑफ कॉमर्सचे अध्यक्ष होते.

चीनच्या होनान प्रांतांत दुष्काळ

चीनच्या होनान प्रांतांत भयंकर दुष्काळ पडला आहे व त्यामुळे ५० लक्ष चिनी लोकांवर संकट ओढवले आहे. चिनी सरकारने ११० कोटि रुपये आपद्ग्रस्तांच्या निवारण्यासाठी मंजूर केले. होनान हा प्रांत चीनच्या मध्यभागी असून त्याचेमधून पीत नदी वहाते. ह्या प्रांताचे क्षेत्रफळ सुमारे ६८ हजार चौ. मैल आहे.

चेक्सची देवघेव

मुंबई बँकर्स क्लिअरिंग हाउसमध्ये २ एप्रिल अखेर संपलेल्या आठवड्यांत ५३ कोटि, ५५ लक्ष रुपये किंमतीच्या १,३५,९६६ चेक्सची देवघेव झाली.

स्फुट विचार

युद्धोत्तर काळांत सोन्याचें स्थान

शांततेच्या काळांत सर्व प्रमुख देशांत राष्ट्रीय चलन व आंतर-राष्ट्रीय हुंड्यांचा व्यवहार ह्यांमध्ये सोन्याला मोठे महत्त्व होतें. विशिष्ट वजनाचें सोने राष्ट्रीय चलनाचा कायदेशीर आधार व त्याचें प्रमाण समजलें जाई आणि राष्ट्रांमधील देवघेव ह्या प्रमाणभूत चलनाच्या परस्पर संबंधांस अनुसरून होत असे. बाहेरचे देणे-घेणे भागवण्यासाठी जरूर तितकी सोन्याची निर्गत-आयात करीत आणि ह्या रीतीने आंतर-राष्ट्रीय देवघेव व राष्ट्रीय चलनाची व्यवस्था सुरळीतपणानें चाले. युद्धपरिस्थितींत सोन्याची आयात-निर्गत बंद असून हुंडणावळीवर सरकारांनी नियंत्रण घातलें आहे. त्यामुळे सोने आणि राष्ट्रीय चलने व आंतर-राष्ट्रीय हुंडणावळ ह्यांचा एकमेकांशी संबंध आज नांवा-चाच आहे. तथापि युद्धानंतरच्या काळांत सोन्यास पूर्वीचें महत्त्व पुन्हा प्राप्त होणार काय ? आणि त्याची आजची वाढलेली किंमत कायम रहाणार का उतरणार हे प्रश्न आज येथें उद्भवतात. राष्ट्रीय व्यापार, उद्योगधंदे व सामाजिक ह्यां सोन्याचा पुरवठा व त्याची चढती-उतरती किंमत ह्यांवर अवलंबून ठेवण्याच्या पद्धतीचा कित्येक विचारवंतांनी निषेध केलेला आहे आणि सोन्याचे दास्यत्व राष्ट्रांनी ह्यागारून घावें अशा सूचनाहि केल्या आहेत. पण सोन्याचा आधार नसलेली राष्ट्रीय चलनाची व्यवस्था किंवा आंतर-राष्ट्रीय हुंड्यांच्या व्यवहाराची पद्धति व्यावहारिकतेच्या क्षेत्रांत न आल्याने युद्धोत्तर काळासाठी सुचविण्यांत आलेल्या ब्रिटिश व अमेरिकन आंतर-राष्ट्रीय चलन योजनांत सोन्यास स्थान देण्यांत आलेलें आहे. ह्या दोन्ही योजनांमध्ये आंतर-राष्ट्रीय देवघेवांचा मूल्य आधार म्हणून सोन्याचें चलन सुचविण्यांत आलें आहे आणि निरनिराळ्या राष्ट्रांनी आपलें चलन त्यास जुळतें करून घ्यावयाचें आहे. ह्यावरून असे दिसतें की चलनपद्धतीतलें पूर्वीचें सोन्याचें स्थान अबाधित रहाणार असून युद्धोत्तर काळातील प्रचंड घडामोडींमध्ये त्याची किंमतहि विशेष उतरण्याचा संभव नाही. आपली योजना स्पष्ट करतांना लॉर्ड केन्स ह्यांनी सोन्याच्या युद्धोत्तर स्थानाबाबत खालील उद्गार काढले आहेत:—“योजनेत वस्तुस्थिति हिशेबांत घेतलेली आहे. सोन्याची चढलेली किंमत आणि त्या धातूची काही संबंधांत उपयुक्तता ह्या त्या गोष्टी होत. तथापि, आंतर-राष्ट्रीय चलनाचें मोठे सोन्याचा कमी-अधिक होणारा पुरवठा किंवा त्या धातूच्या संग्रहाचा आधार ह्यांवर अवलंबून रहाणार नाही, अशी सबरदारी घेण्यांत आली आहे.

आंतरराष्ट्रीय चलन व हुंडणावळ

युद्धसमाप्तीनंतर तात्काळ अमलांत आणावयाच्या आंतर-राष्ट्रीय चलन व हुंड्यांचा व्यवहार ह्यांचेविषयीच्या व्यवस्थेची सर्वां इंग्लंड व अमेरिका ह्यांचे दरम्यान चालू आहे. ब्रिटिश सरकारने ह्या बाबतीत कांहीं योजना सुचविली आहे आणि लॉर्ड केन्स ह्या प्रसिद्ध ब्रिटिश अर्थशास्त्रज्ञांच्या व्यावहारिक कल्पनांस प्रसिद्धि मिळाली आहे. सोन्याच्या विशिष्ट वजनावर आधारलेलें चलन सर्व देशांत असावें आणि राष्ट्रीय चलनांचा

परस्परांशी संबंध निश्चित केला जावा; आंतरराष्ट्रीय व्यापारास उत्तेजन मिळावें आणि कमकुवत राष्ट्रांस श्रीमान् राष्ट्रांनी आर्थिक सहाय देणें शक्य व्हावें अशा सर्वसाधारण व्यवस्था असावी हें त्या कल्पनेच्या मुळाशी मुख्य तत्त्व आहे. मागील युद्धानंतर राष्ट्रांमधील चलन, हुंडणावळ, व्यापार इत्यादि बाबतींत अनिष्ट स्पर्धा झाली. तो प्रकार ह्या स्वपेस टळावा ह्या उद्देशानें अमेरिकन सरकारने आपलीहि एक योजना तात्काळ विचारांत घेतली जावी असे मित्रराष्ट्रांस नुकतेंच कळविलें आहे. आंतर-राष्ट्रीय व्यवहारांत स्थैर्य उत्पन्न व्हावें म्हणून एक मोठा फंड निर्माण करावा, त्यांत भांडवल घालण्याची मुभा सर्व राष्ट्रांस असावी, सोने, परराष्ट्रीय हुंड्या व स्थानिक चलन ह्यांच्या स्वरूपांत ह्या फंडांत पैसे घालतां यावेत, सोन्यावर आधारलेलें आंतर-राष्ट्रीय चलन असावें आणि हुंडणावळीसारख्या व वरील फंडाचे बाबतींत एका आंतरराष्ट्रीय समितीने अधिकार चालवावा व राष्ट्रांची परस्पर-देणी भागवण्याकडे आंतरराष्ट्रीय फंडाचा विनियोग व्हावा इत्यादि कळवें अमेरिकेने सुचविलेल्या योजनेत आहेत. अमेरिकेसारख्या सुवर्णसंपन्न देशाच्या हातांत ह्यासारख्या व्यवस्थेने आंतरराष्ट्रीय व्यवहारांवरची सत्ता जाणार, हें उघड आहे. ह्यासंबंधांत ब्रिटिश सरकारचें काय म्हणणें आहे आणि होऊं घातलेल्या योजनेत हिंदुस्थानास कोणतें स्थान मिळेल हें अर्थात्च आज आनेश्रित आहे.

आखूड धाग्याची कपास पेरणारांस इषारा

सध्या कपाशीचा बाजारभाव पुष्कळच वाढलेला आहे, म्हणून हुरळून जाऊन शेतकऱ्यांनी येत्या मोसमांत आखूड धाग्याची कपास आणखी पेरू नये, अशा अर्थाची सूचना हिंदुस्थान सरकारने एक पत्रक काढून केले आहे. हिंदी कपाशीचे बाहेरील गिन्हाईक नाहीसे झाल्याकारणानें १९४१-४२ च्या मोसमातील कपाशीस मागणी एकदम कमी आली व हिंदुस्थान आणि प्रांतिक सरकारांनी कपास, विशेषतः आखूड धाग्याची कपास, कमी पेरण्याविषयी प्रचार सुरू केला त्यामुळे १९४२-४३ च्या मोसमांत लागवड २०% कमी झाली. त्या प्रमाणांत अर्थात्च धान्याची लागवड वाढली. आखूड धाग्याच्या कपाशीस चालू मोसमांत मागणी वाढण्याचा संभव नाही, ह्या दृष्टीने गेल्या मोसमातील कपाशीच्या लागवडीच्या क्षेत्रापेक्षा अधिक क्षेत्र चालू मोसमांत असण्याचें कारण नाही, अशी इंडियन सेंट्रल कॉटन कमिटीची शिफारस आहे, तिळा अनुसरूनच हिंदुस्थान सरकारने वरील पत्रक काढलें आहे. कपाशीची एकूण लागवड न वाढवितां आखूड धाग्याऐवजी लॉब धाग्याची कपास जेवढी पेरतां येईल तेवढी जरूर पेरवी, असाहि सेंट्रल कॉटन कमिटीचा सल्ला आहे. सध्याच्या बाजारभावाच्या आकर्षणास बळी पडून आखूड धाग्याच्या कपाशीची पैदास शेतकऱ्यांनी वाढविली तर त्यामुळे होणाऱ्या किंममधील घटीस सरकार जबाबदार रहाणार नाही व बाजारभावाची पातळी राखण्यासाठी स्वतः कपास खरेदी करण्याची जबाबदारी सरकार स्वीकारत नाही, असा स्पष्ट इषारा सरकारने दिला आहे. धान्याच्या किंमती प्रतिकूलपणें साली गेल्या तर मात्र योग्य किंमतीस धान्य विकत घेण्याची सरकारची तयारी आहे, हें मागेच प्रसिद्ध झालेले आहे.

रत्नागिरी व कानडा या जिल्ह्यांतील नारळ-सुपारी या टिकाऊ पिकांची आजची परिस्थिति

रत्नागिरी व कानडा या दोन जिल्ह्यांतील महत्त्वाची पिके म्हणजे भात, नागली, आंबे, नारळ व सुपारी हीं होत. भात व नागली हीं पिके तेथील ठोकानाच पुरेशी नसल्यामुळे तीं बाहेर पाठवून त्यांचा पैसा करणे शक्य नाही. आंब्याचे पीक थोडा पैसा देते, परंतु, त्याला रोग फार, पीक हुकमी नाही, नाशवंत, मागास आले किंवा लवकर वादळ सुरू झाले तर ते बहुतेक फुकट जाते.

आतां राहतां राहिली नारळ व सुपारी. ह्या संबंधांतील माहितीचा एक लेख "शेतकी आणि शेतकरी"च्या ताज्या अंकांत प्रसिद्ध झाला आहे. त्याचा कांही भाग येथे उद्धृत केला आहे. मुंबई इलाख्यांत नारळासाठी ४५,२१५ एकर क्षेत्र आहे. त्यापैकी रत्नागिरी जिल्ह्यांत ३०,९४८ एकर व कानडा जिल्ह्यांत ११,५४३ एकर क्षेत्राचा समावेश झालेला आहे. सन १९३८-३९ साली युद्ध सुरू असूनसुद्धां ६१॥ लाखांवर नारळ हिंदुस्थानांत परदेशांतून आले. यशवाय सोबरे, सोबरेल तेळ, काथ्या, सुंभ, मार्गरीन हे जिन्नस येतात ते निरपेक्ष.

रत्नागिरी व कानडा या दोन जिल्ह्यांच्या मध्यभागी असलेल्या गोवा प्रांतातहि नारळाची मोठी लागवड आहे. त्या प्रांताचे क्षेत्र रत्नागिरी किंवा कानडा या जिल्ह्यांच्या सुमारे एकतृतीयांश आहे. गोवा प्रांतांतून सन १९३२ साली ३,०४,१२,९६७ इतके नारळ निर्गत झाले. याची किंमत ८,९९,६५५ रुपये व ७,६८२ मण सोबरे किंमत रु. ६७,९५२ बाहेर निर्गत झाल्याचे आंकडे मिळतात. रत्नागिरी व कानडा या जिल्ह्यांतील या जिनसांचे निर्गतांचे आंकडे मिळत नाही. परंतु आमचे माहितीप्रमाणे ते प्रमाण कमी आहे.

नारळाचे इतके महत्त्वाचे हे पीक असून सुद्धां ते कसे सुधारतां येईल, त्याची आणखी लागवड कशी करतां येईल, गोवा प्रांतामध्ये डोंगराच्या उतरणीवर बिनपाण्यावर नारळाची लागवड कशी करतां येईल, यासंबंधीचे प्रयत्न व प्रयोग व्हावयास पाहिजेत. कुमठा येथील प्रयोगक्षेत्रावर कांही प्रयोग झाले, परंतु त्याचा प्रसार झाला नाही, अगर त्यासंबंधीचा उद्देश सरकारी रिपोर्टांत आतां येत नाही. शेतकीखात्याने या प्रश्नांत अधिक लक्ष घालून या टिकाऊ पिकांचे क्षेत्र व उत्पन्नांत वाढ करण्याचा मार्ग या जिल्ह्यांतील शेतकऱ्यांना दाखवून दिल्यास त्या खात्यास खात्रीने बऱ्याचदा मिळतील.

आमच्या समजूतीप्रमाणे गोवा प्रांतांत जशी डोंगरांत बिनपाण्यावर नारळाची लागवड होते, तशी संबंध कानडा जिल्हा व रत्नागिरीच्या दक्षिणच्या चार तालुक्यांत तरी होण्यास मुर्तीच हरकत नाही. तशीच साढ्यांच्या कांठीहि आणखी ती वाढविण्यासारखी आहे.

सुपारीच्या पिकाविषयी विचार करतां असे दिसून येते की परदेशांतून दरवर्षास जवळ जवळ दीड कोटी रुपयांची सुपारी हिंदुस्थानांत येते. रत्नागिरी जिल्ह्यांत सुपारीचे क्षेत्र ३,८८४ एकर आहे. व कानडा जिल्ह्यांत १८,०१९ एकर आहे. गोवा प्रांतांतून सन १९३२ साली २,३९,००० रुपये किंमतीची सुपारी निर्गत झाली. सुपारीच्या गळ किंवा कोळे रोगावर शेतकीखात्याने संशोधन केले, पण त्या गोष्टीस आतां तीस वर्षे झाली. त्यानंतर सुपारीचे पीक वाढवून त्याचा फायदा शेतकऱ्यांना मिळवून देण्याबाबत कांही प्रयत्न झाल्याचे आमचे ऐकित नाही. सुपारीच्या बांडरोगामुळे व इतर कांही रोगांमुळे फार नुकसान होत अशी तक्रार अनेक वर्षे आहे, परंतु त्याचे निवारण झालेले दिसत नाही. महत्त्वाच्या व उत्पन्न देणाऱ्या अशा या दोन पिकांकडे शेतकीखात्याने लक्ष देऊन शेतकऱ्यांचे पदरांत अधिक पैसा कसा पडेल हे पहाण्याची वेळ टळत चालली असे मोठ्या खेदाने म्हणावे लागते.

न्यू इंडिया इंडस्ट्रीज लि.

(Approved Re-traders and Approved Contractors)

२६ लॅमिंग्टन नॉर्थ, मुंबई ११.

अध्यक्ष:—श्री. ग. स. मराठे, अॅक्चुअरी.

महाराष्ट्रांतील रकराचा प्रमुख कारखाना

★ गिरणीचे रोलर्स

★ रबरी हातमोजे

★ छापखान्यांचे रोलर्स

★ रीमोल्ड टायर्स

★ रबरी वाशर्स

★ सॉलिड व्हील्स

व इतर रबरी माल तयार होतो.

पु. ग. मराठे

मॅनेजिंग डायरेक्टर.

हिंदी चलनाच्या फाजील विस्तारावर उपाययोजना

हिंदी अर्थशास्त्रज्ञांचे पत्रक

हिंदी चलनाच्या फाजील विस्तारासंबंधी मयसूचना देऊन त्यावर उपाययोजना सुचविणारे एक पत्रक हिंदुस्थानांतिल प्रो. काळे प्रो. गाढगीळ, प्रो. शहा, प्रो. वकील, प्रो. कर्वे, प्रो. वाडिया, प्रो. ग्यानचंद प्रभृति प्रमुख अर्थशास्त्रज्ञांनी काढले आहे. त्या पत्रकाचा सारांश साठी दिठा आहे. अशा तऱ्हेचे पत्रक वेळेवर काढून व इन्फ्लेशनच्या अनिष्ट परिणामांकडे सरकारचे लक्ष वेधून वरील अर्थशास्त्रज्ञांनी आपले कर्तव्य योग्य प्रकारे बजाविले आहे.

गेल्या दोन वर्षांतील बाजारभावांतील वाढ व चलनाचा विस्तार ह्यांचा कार्यकारणाचा संबंध आहे. ब्रिटिश व संयुक्त राष्ट्रांच्या सरेदीचे पैसे पोंढांचे चलनांत स्वीकारून त्यांचे बदली रुपये देण्याचे धोरण हिंदी चलनाच्या अप्रमाणबद्ध विस्ताराच्या मुळाशी आहे. त्यामुळे लंडनमध्ये पोंढ साठतात व त्यांचे आधारावर हिंदी चलनांत वाढ होते. हिंदुस्थान सरकार आपल्या नेहमीच्या बजेटांतील रकमांची व्यवस्था ज्याप्रमाणे हिंदुस्थानांतच करते; त्याप्रमाणेच ह्या सरेदीच्या पैशाची व्यवस्था होणे आवश्यक आहे. ही गोष्ट सरकारास मान्य न झाल्यामुळे सध्याच्या हिंदी आर्थिक व चलनाविषयक प्रश्नाकडे त्यास योग्य दृष्टीने पाहणे कठीण झालेले दिसते. आपल्या बजेटांतील तुटीपुरती तरतूद करून, ब्रिटिश सरकारची नड जास्त नोटा छापून भागविता येण्याजोगी आहे, असें सरकारी धोरण असल्याचे आढळते. त्यामुळे, अंतर्गत उत्पादन व व्यापार ह्यांचे प्रमाणाबाहेर चलनाचा विस्तार झाला आहे. ह्या विस्ताराचे चक्र कोठे थांबणार, हे समजत नाही. बाजारभाव असेच वाढत गेल्यास, लोक चळना-ऐवजी माळाचे स्वरूपांत आपली जिद्दी ठेवू लागतील, अशी भीति वाटते. इन्फ्लेशनमुळे युद्धसर्वाचा बोजा गरिबांवर जास्त पडतो. त्यामुळे युद्धाचा सर्वहि वाढतो. इन्फ्लेशनचे आर्थिक परिणाम तात्काळ निदर्शनास येतात, परंतु त्याचे मागून येणार राजकीय परिणामहि दृष्टीआड करून चालणार नाही. चलनाच्या फाजील विस्तारास आळा घालण्यासाठी तातडीचे व कटक उपाय योजण्यांत आले पाहिजेत, असे आमचे निश्चित मत आहे. उत्पन्न-सर्वातील तूट भरून काढण्यासाठी कर वाढविणे व कर्ज उभारणे, हा पाहिळा उपाय आहे. करवाढ शक्य तितकी केली पाहिजे. ज्यास सहन करता येईल, अशाकडून चढत्या दराने इनकॅस टॅक्स वसूल केला पाहिजे. कर्जउभारणांसाठी सरकारी बचतीची व्यापक योजना आसली पाहिजे व पैसे गुंतविण्याच्या सर्व मार्गांवर नियंत्रण बसविले पाहिजे. हे सर्व तातडीने अंमलांत आणणे जरूर आहे. फाजील चलन आटोक्यांत येण्यास थोडा काळ लागणे स्वाभाविक जाहे, परंतु सध्याचा चलनविस्तार चालू भारी बाजारभावांचे मानानेहि फाजील आहे. सर्व तऱ्हेच्या किंमतींवर प्रभावी नियंत्रण बसवून त्या ताळ्यावर आणणे अगदी लवकर हाती घेतले पाहिजे. हे सर्व मध्यवर्ती व एकसूत्री नियंत्रणांनंच घडून येण्याजोगे आहे. असे व्यापक धोरण अंगीकारले तरच चलनाच्या फाजील विस्ताराच्या आर्थिक, राजकीय व सामाजिक परिणामांपासून हिंदुस्थानाचा बचाव होऊ शकेल. हिंदुस्थान सरकारने अंगावर घ्यावयाचा सर्वांचा बोजा, त्यास कर व कर्ज ह्यांचे स्वरूपांत उचलता येईल त्यापेक्षा भारी असू नये, हे नमूद करणे आम्हांस आवश्यक वाटते.

दि बँक ऑफ महाराष्ट्र, लि.

हेड ऑफिस : पुणे शहर.

स्थानिक शाखा : डेकन जिनसना, पुणे ४.

मुंबजी शाखा : इलाल स्त्रीट, फोर्ट, मुंबजी.

अधिकृत व विक्रीस

काढलेले मांडवल	: रु. १०,००,०००
सपलेले मांडवल	: रु. ६,७२,८५०
वसूल झालेले मांडवल	: रु. ३,३६,४२५
एकूण सेटलेले मांडवल	: रु. ५०,००,०००

डायरेक्टर्स

श्री. घों. कु. साठे, अध्यक्ष. श्री. वा. पुं. बर्डे, प्रो. वा. गो. काळे, श्री. न. ग. पवार, श्री. ड्यं. वि. रानडे, श्री. मा. रा. जोशी, श्री. श्री. गो. मराठे, श्री. र. चिं. सोहोनी, श्री. म. वि. गोसले, श्री. वि. ह. देशमुख, श्री. फ. दो. पद्मजी.

बँकिंगचे सर्व व्यवहार केले जातात. शेअर व सरकारी रोखे यांची सरेदीविक्री कमोशीने करून दिली जाते.

बँकेच्या शेअरवर डिसेंबर १९४२ अखेर पुण्या झालेल्या वर्षाकरिता ४३% कर-माफ डिव्हिडंड दिले गेले. शेअर-विक्री चालू आहे. प्रत्येक शेअर पांच रुपये वाटीने विकण्यांत यावयाचा आहे व ती रक्कम शेअरचे मागणी बरोबर पाठवावी लागेल.

ग. ल. हळबे,

ऑफिशिएटिंग मॅनेजर.

दि बँक ऑफ इंडिया लि.

[स्थापना : १९०६]

अधिकृत मांडवल	रु. २,००,००,०००
वसूल झालेले मांडवल	रु. १,००,००,०००
गिझव्ह फंड	रु. १,२०,५०,०००

मुख्य कचेरी: ओरिएण्टल बिल्डिंग, मुंबई.
मुंबईमधील शाखा: बुलियन एक्सचेंज, कुलाबा, काठवादेची आणि मलबार हिल.

इतर शाखा: अहमदाबाद (मद. मुख्य ऑफिस), अहमदाबाद (एक्सिजिन शाखा), अहमदाबाद (स्टेशन शाखा), अंधेरी (मुंबई शेजारी), वांद्रे (मुंबई शेजारी), कलकत्ता (क्लाइव्ह स्त्रीट, मुख्य ऑफिस), कलकत्ता (बहा बजार), कलकत्ता (चौरंगी स्केअर), जमशेदपूर, कराची, नागपूर (किंगवे), नागपूर (इनवारी बजार), पुणे, पुणे शहर, राजकोट, सुरत.

लंडन एजन्ट्स: वेल्समिन्स बँक लिमिटेड.

डायरेक्टर्स: सर बुनीलाल श्री. मेहता, के. सी. एम्. आव. (अध्यक्ष), श्री. अंबालाल सागरमाई, सर जोसेफ के. नार्थ, मि. ए. नेदिस, सर कावसजी जहांगिर, बॅंगोनेट, के. सी. आव. ई. ओ. बी. ई. मि. दिनशा के. दार्ज, श्री. रामनिवास समनारायण.

करंट डिपॉझिट अकाउंट्स:

दुर्गेजच्या रु. ३०० ते रु. १,००,००० रकमेच्या शिल्लकेवर ३% दराने व्याज दिले जाते. रु. १,००,००० वरून व्याज हास घेऊन दिले जाते. सध्याचे अखेर व्याजाची किमान रक्कम ५ रु. पेक्षा कमी झाल्यास व्याज दिले जाऊ नये. कायम, अल्प मुदतीच्या व सेव्हिंग बँक ठेवी योग्य व्याजाने स्वीकारल्या जाताना. व्याजाचे दर वयट्टो.

बिन्स व सेटलमेंट्समध्ये बँक एक्सचेंज व ट्रेडी म्गून काम करते. सर्व तऱ्हेचे ट्रेडीचे काम केले जाते. नियम अर्ज करून मागवावेत.

बँकेसंबंधी नेहमीचा सर्वसामान्य व्यवहार केला जातो.

एजंट—टी. आर. टालवाणी.

'जर्थ' ग्रन्थमाला.

- १ बँका आणि त्यांचे व्यवहार
- २ हिंदुस्थानची रिझर्व्ह बँक
- ३ व्यापारी उद्योगाची
- ४ सहकार

श्रीराम सिल्क मिल्स लि., बंगलोर

[कंपनीने १९४१ अखेर ६ टक्के डिव्हिडंड वांटला आहे.]

युद्धसाहित्यपुरवठा-खात्याची पॅरेशूटकारिता
लागणाऱ्यारेशमी कापडाची ऑर्डर पुरी करण्यासाठी लागणाऱ्या
मांडवटाकरिता तूर्त एकूण रु. १ लक्षाच्या एकमेपर्यंत

ठेवी घेणे आहेत

व्याजाचा दर ४॥ ते ६ टक्के. ठेव किमान
रु. ५०० ची असावी. ठेवीवरील व्याज
दर सहा महिन्यांनी दिले जाते.श्रीराम सिल्क मिल्स लि.,
श्रीरामबाग,
बसवनगुडी, बंगलोर. } नारायण गोविंद नाईक,
(माजी अध्यक्ष, म्हेयूर चेंबर ऑफ
कॉमर्स) मॅनेजिंग डायरेक्टरआमच्या कारखान्यातील माल मुंबईस बॉम्बे स्वदेशी को-ऑपरे-
टिव्ह स्टोअर्समध्ये व पुण्यास लक्ष्मी रोडवरील रे म्युझियमच्या
व्यापार-संवर्धन-गृहांत पहा.मधुशेहावरील
औषधतीन आठवड्यांचे
औषधास फक्त रु. ७

— मागविण्याचा पत्ता —

मॅनेजिंग डायरेक्टर, रूरल प्रॉडक्ट्स
कंपनी लिमिटेड.

१२३ ए, सदाशिव, पुणे २.

वक्तशीर आणि मनपसंत काम
करून देणारे

मोहन वॉच कंपनी

रेग्युलेशन मोफत

कॉमनवेलथ बिल्डिंगसमोर लक्ष्मी रोड, पुणे २.

राहाणेची व भोजनाची उत्तम सोय

पूना गेस्ट हाऊस

फोन नं. ७७९ गणपति चौक,

व्यवस्थापक

DECCAN BOOK STALL

Booksellers, Publishers & Subscription Agents
Fergusson College Road, Poona No. 4

- (1) We stock and supply Educational books, General books & Library books.
- (2) We supply Government of Bombay and Government of India publications.
- (3) We receive Subscriptions to Indian and Foreign periodicals.
- (4) We procure any book published anywhere and supply it at publisher's price.

विमेदार नि हवाई हल्ला

शत्रु राष्ट्राकडून हवाई हल्ला अगर तत्सम उपद्रव थापावून विन-
लडाऊ नागरिकांच्या जीविताला घेणाऱ्या धोक्याचा समावेश विमा
पॉलिसीच्या अटीत होतो काय व न्यासाठी जादा प्रिमियम भरावा
लागेल काय ! असा प्रश्न साहजिकच नागरिकांमध्ये चर्चिला
जात आहे.

ट्रस्ट ऑफ इंडिया

विमा कंपनीच्या

विमा पॉलिसीमध्ये हवाई हल्ल्यामुळे जीविताला
होणाऱ्या अपायाचा अंतर्भाव होतो त्याकरिता
जादा प्रिमियम नाही.

तरी विलंब न लावता—

तुमचा नि तुमच्या आप्तेष्टांचा विमा

ट्रस्ट ऑफ इंडिया

विमा कंपनीतच उतरा.

अध्यक्ष—श्रीमंत सरदार जगन्नाथ महाराज पंडित
माहितीपत्रकें विनामूल्य पाठवूंट्रस्ट ऑफ इंडिया विमा कं. लि. } वि. ह. देशमुख, बी. ए.
लक्ष्मी रोड, पुणे २ } जनरल मॅनेजर .